www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

COVID-19 Salgın Sürecinde Sosyal Medyada Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık: Twitter Örneği *Discrimination Against the Elderly on Social Media during the COVID-19 Epidemic: Twitter Case*

Meyrem Tuna Uysal* - Gizem Tan Eren**

Abstract: Social media is a platform where various agendas are created today, shares are made and comments about all of them are made. One of these platforms is Twitter. On Twitter, various posts related to age-based discriminatory attitudes towards the elderly were found during the COVID-19 process. The reason for the discriminatory shares is that the age group 65 years and older is in the risky group during the epidemic, so although there are restrictions on the basis of chronological age, it is thought that some sharers are responsible for these restrictions as the elderly. Accordingly, the study aims to identify age-based discriminatory attitudes, rhetoric and depictions in twitter posts for the elderly. The study focused on how and for what reasons age-based discrimination against the elderly were performed using the content analysis technique, which is a qualitative research technique. Accordingly, age-based discrimination elements for old age are brought together and encoded and discussed under certain themes. The definition of elderly individuals as 'grandparents', 'ridicule, contempt and humiliation' rhetoric towards elderly individuals, 'insults, complaints, threats and hate' rhetoric towards elderly individuals, 'loneliness' rhetoric towards older individuals, 'physical violence' rhetoric towards older individuals were interpreted by presenting the themes of the study. As a result of the study, it was observed that the elderly faced age-based discriminatory attitudes, rhetoric and depictions such as ridicule, contempt, humiliation, insulting and hate speech.

Structured Abstract: Introduction: Today, various measures and policies have been forced to be created to prevent the spread of the epidemic in Turkey as in all countries around the world during the COVID-19 epidemic, which spreads rapidly from human to human beings. Accordingly, one of the measures taken in Turkey under the COVID-19 outbreak on a country-by-country basis was the curfews and prohibitions imposed on the age of 65 and above, defined as the risky age group for the outbreak. However, this has led to age-based discrimination by the elderly by other age groups. It has been observed that age-based discrimination is being made especially through social media. Therefore, it can be said that sharing age-based discrimination is made in social media platforms such as Facebook, Twitter and Instagram. Accordingly, twitter, one of the specified social media platforms, was discussed in the study, and the sharing of discrimination here was analyzed by analyzing the content analysis technique, which is a qualitative research method.

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
Asst. Prof. Dr., Suleyman Demirel University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology.

ORCID 0000-0001-8910-8058

meyremtuna@sdu.edu.tr

** Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
Res. Asst., Suleyman Demirel University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology.

ORCID 0000-0001-6669-8411

gizemeren@sdu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Tuna Uysal, M., Tan Eren, G. (2020). COVID-19 salgın sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1147-1162. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44396>

Received/Geliş: 22 June/Haziran 2020

Accepted/Kabul: 10 August/Ağustos 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2020

CC BY-NC 4.0

Purpose

COVID-19, except as necessary during the epidemic period's calls to stay at home, curfews as a result of the arrangements made through Twitter, the elderly were seen as responsible for the epidemic process and various shares based on elderly discrimination were made. Accordingly, the study aims to identify age-based discriminatory shares for elderly individuals who are victims of the epidemic period through Twitter, a social media platform during the COVID-19 epidemic process.

Method

The study focused age-based discrimination on social media and sharing site Twitter, which is being treated as "old" because individuals aged 65 and over are considered as "elderly" in the COVID-19 process, and were screened for content analysis by scanning shares made with #65yasustusokagacıkmayasagi, #dedeler, #nineler tags/hashtags and the words "hate from the elderly" between March 21 and June 9 in 2020. While analyzing the findings, shares of age-based discrimination elements for the elderly were discussed and coding and thememaking were applied. On this axis, themes created for age-based discrimination for the elderly; the definition of 'grandfather and grandmother' of elderly individuals, 'ridicule, contempt, humiliation' rhetoric towards elderly individuals, 'insults, complaints, threats and hatred' towards elderly individuals, 'loneliness' rhetoric directed at elderly individuals, rhetoric, 'physical violence' rhetoric towards elderly individuals were discussed and analyzed under the form.

Results Findings

Social media is a socially important source of information today and is a platform where various agendas are created and comments and shares are made about them. In this sense, twitter, a social media and sharing site, can be said to share and comment on various topics. One of the shares made here recently was for the COVID-19 epidemic period. As part of the study, during the COVID-19 epidemic, elderly people were found to have experienced age-based discrimination through Twitter, a social media and sharing site. According to this; The definition of elderly individuals as 'grandparents', 'ridicule, contempt and humiliation' rhetoric towards elderly individuals, 'insults, complaints, threats and hate' rhetoric, 'loneliness' rhetoric, 'physical violence' rhetoric towards elderly individuals were interpreted as findings within the framework of the themes. Within the specified themes, it was first described as a grandfather and granny of the elderly. However, the phrase 'dede' was used more intensively than the phrase 'granny'. On the other hand, one thing that dominates Twitter posts is the rhetoric of 'ridicule, contempt and humiliation' towards older individuals. The shares are said to be 'insults, complaints, threats and hatred' against elderly individuals, while the group 65 years and older, who were banned from curfews and prohibitions due to the COVID-19 outbreak, were ridiculed, underestimated and humiliated. As a result, elderly individuals were insulted because of their age, and threatened and hateful speech because they were required to comply with curfews and prohibitions. On the other hand, the elderly are isolated because of their age, they are also parsed by emphasizing. All of this has shown that psychological violence is applied in the context of age-based discrimination against older individuals, psychological pressure and fear are created on the elderly. In addition to the specified elements of psychological violence, physical violence is included in the shares. In short, the study found that during the COVID-19 epidemic, the elements of ridicule, contempt, humiliation, insults, complaints, threats, hatred, loneliness, physical violence were brought to the fore front, so that older individuals were subjected to age-based negative discrimination.

Keywords: Old Age, Elderly, Age-based discrimination, COVID-19, Twitter.

Öz: Sosyal medya, günümüzde çeşitli gündemlerin oluşturulduğu, paylaşımların bulunduğu ve tüm bunlara yönelik yorumların yapıldığı bir platformdur. Bu platformlardan biri de Twitter'dır. Twitter'da, COVID-19 sürecinde yaşlılara yönelik yaşa dayalı ayrımcı tutumlarla ilişkili çeşitli paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Yapılan ayrımcı paylaşımların nedeninin ise salgın döneminde 65 yaş ve üzeri yaş grubunun riskli grupta olması sebebiyle kronolojik yaşa dayalı olarak sokağa çıkma kısıtlamaların yapılmasına rağmen bazı paylaşımcılar tarafından bu kısıtlamaların sorumlusunun yaşlılar olarak görülmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna göre söz konusu çalışma, Twitter'da yaşlılara yönelik yapılan paylaşımlarda yaşa dayalı ayrımcı tutumları, söylemleri ve betimlemeleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada bir nitel araştırma tekniği olan içerik analizi tekniği kullanılarak yaşlılara yönelik yaşa dayalı ayrımcılığın nasıl, hangi gerekçelerle gerçekleştirildiği ele alınmaya çalışılmıştır. Buna göre, yapılan paylaşımlarda yaşlılığa yönelik

yaşa dayalı ayrımcılık unsurları bir araya getirilerek kodlanmış ve belirli temalar altında ele alınmıştır. Yaşlı bireylerin ‘dede ve nine’ olarak tanımlanması, yaşlı bireylere yönelik ‘alay etme, küçümseme ve aşağılama’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘hakaret, şikâyet, tehdit ve nefret’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘yalnızlık’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘fiziksel şiddet’ söylemleri şeklindeki temalar çerçevesinde çalışmanın bulguları sunulmaktadır. Çalışma sonucunda yaşlıların Twitter’da yapılan paylaşımlarla alay etme, küçümseme, aşağılama, hakaret etme ve nefret söylemleri gibi yaşa dayalı ayrımcı tutum, söylem ve betimlemelerle karşılaştıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlı, Yaşa dayalı ayrımcılık, COVID-19, Twitter.

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti’nin Wuhan kentinde 2019 yılı sonunda ateş, öksürük, nefes darlığı gibi çeşitli solunum yolu belirtileri sonucunda ortaya çıkan yeni tip koronavirüs (COVID-19) ilk olarak deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiş, daha sonra ise insandan insana bulaşarak diğer dünya ülkelerine yayılım göstermiştir (TC. Sağlık Bakanlığı, 2020). Dolayısıyla toplumdaki tüm insanların gündelik yaşamlarını önemli derecede etkileyen COVID-19 salgınının yayılımını önlemek amacıyla ülkeler, vatandaşlarını korumak, beklenen olumsuz sağlık ve sosyo-ekonomik sonuçları azaltmak için çeşitli önlemler almak ve politikalar oluşturmak zorunda kalmışlardır (Previtali, Allen ve Varlamova, 2020: 1).

COVID-19 salgınından her yaştan insan ciddi şekilde etkilense de en çok etkilenen dezavantajlı gruplar arasında yaşlılar, kronik hastalığı olanlar yer almaktadır. Ülkelerin demografik yapısına göre değişiklik göstermekle birlikte bu dezavantajlı gruplar arasında yaşlı bireyler COVID-19 salgın sürecindeki vakaların ve ölümlerin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir orana sahip olan kesimini oluşturmaktadır. Buna göre COVID-19 salgınından en çok etkilenen kesimin yaşlılar olduğu göz önüne alındığında salgın sürecinin ne zaman biteceğinin bilinmemesi, belirsiz bir süreç içerisinde girilmesi ve ölüm oranlarının kronolojik yaşa göre yaşlı bireyler arasında yüksek olması, gibi etkenler yaşlı bireylerde korku, öfke, tükenmişlik, kaygı, depresyon gibi ciddi ruhsal ve psikolojik etkileri beraberinde getirmektedir (Santini vd., 2020: e67). Bu yüzden de özellikle medyanın, siyasal tartışmaların ve bu sürece ilişkin yapılan düzenlemelerin merkezinde yaşlı bireyler yer almaktadır (Previtali, Allen ve Varlamova, 2020: 1).

COVID-19’un bulaşma riskini azaltmak için geliştirilen kronolojik yaşa dayalı olarak zorunlu ya da gönüllü evde kalma düzenlemeleri ve alınan önlemler, birtakım sorunların çıkmasına neden olmaktadır. Bu dönemde her ne kadar yaşlı bireyleri korumak amacıyla politikalar geliştirilse de salgının sadece yaşlı bireyleri etkilediğine dair yapılan düzenlemeler neticesinde toplum nezdinde yaşlı bireyler savunmasız, kırılgan bir hedef kitle olarak belirlenmekte ve toplumdaki diğer yaş grupları arasında yaşa dayalı ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalmaktadırlar (Previtali, Allen ve Varlamova, 2020: 2-3). Nitekim bireyler yalnızca yaşlarından dolayı ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ayrımcılığa uğrayabilmekte ve toplumsal alandan dışlanabilmektedirler. Türkiye de dahil olmak üzere dünya nüfusu giderek yaşlanmakta ve yaşlılık toplumsal bir sorun olarak görülmektedir. Bu yüzden de yaşlılık süreci olumsuz bir durum olarak algılanmakta ve bu süreç yaşlıların ayrımcılığa, sosyal izolasyona ya da dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmaktadır (Çayır, 2012: 164).

Yaşlı bireylere yönelik yaşa dayalı ayrımcılık konu bağlamında ele alındığında medyanın da yaşlanmayı gittikçe olumsuz ve istenmeyen bir süreç olarak kitlelere sunduğu ve bu durumun da yaşa dayalı ayrımcılığın daha da fazla artmasına neden olduğu görülmektedir (Çayır, 2012: 167). Yaşlıların diğer yaş gruplarından sadece yaş olarak daha büyük olmaları, buna bağlı olarak belli kalıplara sokulmaları, onların ayrıma tabi tutulmalarına etki etmektedir (Boissonnault, 2008: 1). Örneğin yapılan çalışmalar, görsel medyada yaşa dayalı ayrımcılığın hâlâ yaygın olduğunu göstermektedir. Burada yaşlılar “sağlıksız, verimsiz, zayıf, yalnız ve mutsuz” gibi ötekileştirici

sıfatlarla yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar (Rozanova, 2010: 214; Loos ve Ivan, 2018: 170). Özellikle de bu durum sosyal medyada daha belirgin hale gelmektedir. Nitekim salgın döneminde yaşlı bireylerin evde kalmak zorunda olmaları diğer bir deyişle toplumsal alandan dışlanmaları onların daha fazla dijital katılımlı bir sosyal hayat yaşamalarına neden olmaktadır. Bu süreçte yaşlı bireyler, çocukları ve yakınlarıyla iletişim kurabilmek, sosyalleşebilmek, bir nebze olsun yalnızlık hissinden kurtulabilmek amacıyla sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Dolayısıyla sosyal medyayı, toplumsal yaşamın her alanına yayılan ve gündelik yaşamın önemli bir parçası haline gelen yeni bir iletişim aracı olarak görmek mümkündür. Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformları salgın döneminde yaşlıların yalnızlıklarını gidermede önemli bir iletişim platformu olarak yer almaktadır (Yıldırım Becerikli, 2013: 21). Bu platformlar aracılığıyla kişiler hem kendi görüş ve düşüncelerini ifade etme, hem birbirleriyle iletişim kurabilme hem de haber, video, resim, müzik, kültürel etkinlikler gibi birçok bilgiye ve etkinliğe ulaşabilme olanağına da sahip olabilmektedirler (Erendağ Sümer, 2017: 168; Tekedere ve Arpacı, 2016: 380). Ancak bu sosyal medya platformları her ne kadar sosyalleşme, eğlenme, bilgiye erişme, öğrenme gibi fırsatlar sunsa da onlar aracılığıyla insanlar yapılan bir haberden ya da paylaşımdan dolayı ötekileştirilmeye, ayrımcılığa, sosyal izolasyona ve psikolojik şiddete maruz kalabilmektedirler. COVID-19 salgın döneminde Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformları aracılığıyla yapılan paylaşımlarda ya da haberlerde, yaşlı bireyler yaşa dayalı ayrımcı söylemlerle etiketlenerek onlara yönelik dışlanma söylemleri teşvik edilmekle birlikte aynı zamanda bu durum onların sosyal izolasyon riskini ve psikososyal sıkıntı düzeylerini daha da arttırmaktadır (Rahman ve Jahan, 2020: 2).

Söz konusu tartışmalardan hareketle bu çalışma, COVID-19 salgın sürecinde bir sosyal medya platformu olan Twitter aracılığıyla salgın döneminin mağdur kesimlerinden biri olan yaşlı bireylere yönelik yapılan ayrımcı paylaşımları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Nitekim bu süreçte gerekli durumlar dışında ‘evde kal’ çağrıları, sokağa çıkma yasakları gibi yapılan düzenlemeler neticesinde Twitter aracılığıyla yapılan paylaşımlarda salgın sürecinin sorumlusu olarak yaşlılar görülmüş ve yaşlı ayrımcılığına dayalı çeşitli paylaşımlarda bulunulmuştur. Buna göre burada COVID-19 süreciyle ilgili olarak çeşitli kullanıcılar tarafından yapılan Twitter paylaşımlarının içeriği tanımlanmış, belirli kategorileştirmeler ve temalaştırmalar sonucunda analiz edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Sosyal medya, günümüzde yeni bir iletişim biçimi olarak ifade edilmektedir (Vural ve Bat, 2010). Buna göre internetin yaygınlaşması ve bireylerin sosyal medya platformları aracılığıyla fikirlerini paylaşımları sosyal medyayı önemli bir bilgi kaynağı ve etkili bir iletişim aracı haline getirmektedir (Meral ve Diri, 2014: 690). Bireyler sosyal medya aracılığıyla yaptıkları paylaşımlarıyla yeni içerikler yaratabilmektedirler. Aynı zamanda bu içeriklere yönelik yapılan yorumlarla birlikte yaratılan içeriğe ilişkin düşünsel katkı sunmaktadırlar (Scott, 2010: 38). Bu çalışmada COVID-19 süreciyle birlikte riskli yaş grubu olarak değerlendirilen 65 yaş ve üzerindeki bireylerin “yaşlı” olmalarından dolayı sosyal medya aracılığıyla maruz kaldıkları yaşa dayalı ayrımcılık ele alınırken bir sosyal medya ve paylaşım sitesi olan Twitter’da 2020 yılında 21 Mart ile 9 Haziran tarihleri arasında #65yasustusokagacıkmayasagi, #dedeler, #nineler etiketleri/hashtag’leri ve “yaşlılardan nefret” kelimeleriyle yapılan paylaşımlar taranarak yaşlılara yönelik ayrımcılık içeren paylaşımlar içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analiziyle birlikte belirli metinler ya da görseller bir olayın, grubun nasıl temsiliyet kazandığını (Bell, 2001) görebilmek amacıyla çalışmada COVID-19 sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik içeriklerin nasıl oluşturulduğu ve buna ilişkin yorumların nasıl yapıldığı ele alınmıştır.

Çalışmada bulgularının analizinde açık, eksenli ve seçici kodlamalar (Neuman, 2010: 663-667) kullanılarak belirli temalar oluşturulmuştur. Böylelikle bulgular analiz edilirken yaşlılara yönelik ayrımcılık unsurlarının olduğu paylaşımlar ele alınmış, kodlamalara ve temalaştırmaya başvurulmuştur. Bu eksende yaşlılara yönelik ayrımcılık çerçevesinde oluşturulan temalar; “yaşlı

bireylerin ‘dede ve nine’ olarak tanımlanması, yaşlı bireylere yönelik ‘alay etme, küçümseme, aşağılama’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘hakaret, şikâyet, tehdit ve nefret’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘yalnızlık’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘fiziksel şiddet’ söylemleri” çerçevesinde altında ele alınmıştır.

Çalışma bulguları sunulurken veriler Twitter kullanıcılarının belirttikleri şekilde aynen alınmış, imla düzeltmeleri yapılmamıştır. Twitter verilerinin herkese açık olmasına karşılık, araştırma etiği açısından Twitter kullanıcılarının resimleri ve isimleri kullanılmamış, böylelikle kişisel bilgileri paylaşılmayarak gizlilik ve anonimlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Çalışmada, bir sosyal medya ve paylaşım sitesi olan Twitter’da COVID-19 sürecinde yaşlı bireylere yönelik betimlemeler ve etiketlemeler bağlamında yaşa dayalı ayrımcılık ele alınmıştır. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı, bireyin yaşa dayalı olarak üretici konumundan tüketici konumuna geçmesi, statü ve rol kaybına uğraması ve toplum için bir yük olarak görülmesi gibi etkenler nedeniyle yapılan ayrımcı tutumları kapsamaktadır (Tunçay, 2020: 4). Nitekim yaşlı bireyler sadece yaşlarından dolayı sosyal ilişkilerinde, gündelik yaşamlarında, medyada, çalışma hayatında vb. ayrımcılığa uğramakta, olumsuz tutum, davranış ve eylemlere maruz kalabilmektedirler (Demir, 2017: 58).

Çalışma konusu bağlamında ele alındığında medyada yaşlı bireylere yönelik olumlu ya da olumsuz hem görsel hem de sözel ifadeler yer verilmesi hem toplumun yaşlı bireylere yönelik algısını hem de yaşlı bireylerin kendileri ile ilgili algılarını ve toplum içindeki konumlandırmalarını etkilemektedir (Morris ve Boyle, 1987: 61’den akt. Demez, 2012: 107). Dolayısıyla medyada yaşlı bireylere yönelik yer verilen söylemler kitleler üzerinde etkili olmaktadır. Buna göre yaşlılara yönelik ayrımcılık, COVID-19 salgın dönemi ve medya ilişkisi bakımından değerlendirildiğinde bu süreçte yaşlı bireylerin medya aracılığıyla olumsuz söylem ve davranışlara maruz kaldıklarını söylemek mümkündür. Nitekim COVID-19 sürecinde yaşlılara yönelik ayrımcılık çeşitli şekillerde gerçekleştirilmiştir. Örneğin; bir sosyal medya kullanıcısının 65 yaş üzerinde olduğunu düşündüğü bir bireye kısıtlamalardan dolayı dışarıda gezdiği için kendisini polis olarak tanıtarak evine dönmesini aksi halde işlem yapacağını belirten alaylı bir video çekmesi ve bunu sosyal medyada paylaşması ya da bir grup gencin yaşlı bir bireyi durdurarak yüzüne maske takması, kolonya dökmesi gibi eylemleri (Kendisini Polis Olarak Tanıttı, Tehdit Etti, Paylaştı! Tepki Çeken Paylaşım İçin Flaş Karar! Habertürk, 24.03.2020) yaşlı bireylere yönelik sahip olunan olumsuz yaşlılık algısından kaynaklandığı söylenilebilir. Bunların dışında COVID-19 salgın döneminde yaşlılara yönelik sokağa çıkma yasağı başlamadan önce tüm uyarılara rağmen banklarda oturmaya devam eden yaşlıların üzerlerine su atılması (Bankta Oturan Yaşlılara Sulu İkaz, İHA, 22.03.2020), yaşlı bir kadının otobüse alınmaması ve bunun kamera kaydına alınması sırasında kayıt yapan kişinin *"Benden uzak dur. Sende korono var."* diyerek yaşlı kadından kaçması (Halk Otobüsüne Alınmayan Yaşlıyı Aşağıladığı İddia Edilen 2 Kişi Yakalandı, AA, 24.03.2020) gibi pek çok söylem ve eylem de yaşlılara yönelik yaşa dayalı ayrımcılığı gözler önüne sermiştir. Salgın döneminde bu gibi durumlar, sosyal medya ve paylaşım sitelerinde de gündem olmuş ve bunlara yönelik paylaşımlarda bulunulmuştur. Dolayısıyla konumuz bağlamında ele alındığında Twitter’da da yaşlılara yönelik paylaşımlar olduğu ve yaşlılara yönelik yaşa dayalı ayrımcılığın konu edildiği söylenebilmektedir. Bu platformda COVID-19 salgın sürecinde bireylerin yaşlılığına yönelik yapılan söylemler ve betimlemeler onların sosyal medya aracılığıyla ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmuştur. Twitter’da yaşlılara yönelik ayrımcılık; yaşlı bireylerin ‘dede ve nine’ olarak tanımlanması, yaşlı bireylere yönelik ‘alay etme, küçümseme ve aşağılama’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘hakaret, şikâyet, tehdit ve nefret’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘yalnızlık’ söylemleri, yaşlı bireylere yönelik ‘fiziksel şiddet’ söylemleri temaları altında ele alınarak yorumlanmıştır.

Yaşlı Bireylerin ‘Dede ve Nine’ Olarak Tanımlanması

Endüstrileşme, göç ve kentleşme süreciyle birlikte sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik alanlarda meydana gelen gelişmeler, aile yapısının değişimi, doğum oranlarının azalması, yaşam sürelerinin uzaması vb. etkenler yaşlı bireylerin toplam nüfus içerisindeki oranının artmasına yol açmıştır. Bu süreçte özellikle aile yapısının geniş aileden çekirdek aile yapısına doğru dönüşümü, yaşlı bireylerin geleneksel toplum içerisindeki statü ve rollerinin değişmesine neden olmuştur (Kalaycı ve Özkul, 2017: 98). Yapılan bir çalışmada bu durumun modernleşme ve sanayileşme unsurlarına bağlı olarak genç üretkenliği ve verimliliğine dayanarak açıklandığı görülmüştür (Öğüt, 2011: 69). Nitekim geleneksel toplumlarda, aile içerisinde hiyerarşinin en üst basamağında yaşlılar yer alırken (Eyce, 2000: 229) modern toplumlarda kuşak çatışmasına dayalı olarak yaşlılarla yetişkinler arasındaki iletişimin zorlaştığı, anlam kodlarının ve yaşam tarzlarının değiştiği (Görgün Baran, 2004: 36), bireylerin toplumsal olarak farklı şekillerde konumlanışlarında yaşı bir etken olduğu, bu yüzden gencin yaşlıya göre üstün görüldüğü belirtilmiştir (Özbay, 1984: 37). Dolayısıyla modern toplumlarda, yaşlıların aile içerisinde sahip oldukları statülerini kaybettikleri, kronolojik yaşı ilerlemesine bağlı olarak yaşlılığı olumsuz yönleriyle daha çok tanımladıkları, özellikle de bir sağlık problemi olan yaşlıların yaşlılığı mutsuzluk, dışlanma gibi kavramlarla ifade ettikleri görülmüştür (Yıldız, Ömeroğlu ve Terim, 2017).

Bu çalışmada da yaşlıların yaşlarından dolayı ayrımcılığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla COVID-19 salgın döneminde Twitter’da yapılan paylaşımlarda yaşlı bireyler “dede” ve “nine” diye tanımlanmış ve bu tanımlara dayanarak yapılan etiketlemelerle yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Örneğin; bir Twitter kullanıcısının “*#Bebeler ve #Dedeler pistten alınıyor. Onların iyiliği ve sağlığı için #20yaş #65yaş*” ve “*Aslında #Nineler şu #Dedelere bir göz kırpsa bütün sene #karantinadan çıkmazlar*” şeklindeki paylaşımlarıyla 65 yaş ve üzerindeki kadın ve erkek bireylerin yaşlı kavramsallaştırması altında “nine” veya “dede”; 20 yaş ve altındaki bireylerin ise “bebe” olarak nitelendirildiği, “dede” ifadesinin daha yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Yaşlılara yönelik sokağa çıkmama yönünde uyarılarda bulunulması ve nihayetinde sokağa çıkma yasağının getirilmesinin ardından bazı paylaşımlarda sokağa çıkan yaşlılara ya da uygulamalara yönelik sitemde bulunulduğu da görülmüştür. Buna göre, “*#SokağaÇıkmaTürkiye yoksa bu dedeler başımızı yakacak. "GORONİ DE NEY GORONİ DE NEY" diye hala inanmayanlar var. Bu kafanın hızla değişmesi lazım. #65yasustusokagacikmayasagi*” şeklindeki paylaşımlarla yaşlıların COVID-19’a yönelik bir bilinç kazanmadıkları belirtilmiş, sokakta olmalarına yönelik sitemde bulunulmuştur. Yapılan bir paylaşım ise şu şekilde olmuştur:

"#65yasustusokagacikmayasagi ardından 24 saatte yaşanan kesitler;

- ✓ *Dedemizin 112’yi arayıp canının sucuk istediğini söylemesi*
- ✓ *Oturduğu banktan kalkmayınca suyun kaldırma kuvvetinden faydalandırılması*
- ✓ *Biz Sivaslıyız bize virüs bişey yapmaz demesi Dedeye sahip çıkalım ! #VSDG*

Dolayısıyla yaşlılara yönelik sokağa çıkma yasağı uygulamasıyla birlikte yaşanan gelişmelere tepkide bulunulmuştur. Yaşlıların acil ihtiyaçları dışında 112’yi meşgul etmeleri, evlerine dönmeleri ve bir arada bulunmamaları için üzerlerine su atılması, COVID-19 konusunda bilinçsizlik nedeniyle virüsün kendilerine bir şey yapmayacağı düşüncesinde olunması sitemde bulunulma gerekçeleri olarak belirtilmiştir. Bu durum özellikle salgın döneminde sokağa çıkma yasaklarında medyada çıkan erkek yaşlı bireylerin sokaklarda yakalanması haberleri ve görüntüleri destekler niteliktedir. Ayı zamanda bu söylemler yaşlı kadınların kamusal alana dahil edilmeyip onların yaşamlarının özel alanları olan ev ile özdeşleştirilmesi durumuyla da ilişkilendirilebilir. Örneğin; yapılan bir çalışmada da toplumsal cinsiyet bakımından gelenekselliğin bir uzantısı olarak yaşlı erkeğin evde otorite konumunda olduğu (Çelebi, 1993: 9) ve kamusal alanda yaşlı bir kadına göre daha fazla yer aldığı belirtilmiştir (Günindi Ersöz, 2015).

Yaşlı söylemiyle gerçekleştirilen yaşa dayalı ayrımcılık, sosyal medya kullanımıyla da özdeşleştirilmiştir. Buna göre, bir Twitter kullanıcısının “*#65yasustusokagacikmayasagi evet*

arkadaslar bu uyarilari facebooktan yapalim cunku asil hedef kitle orada barinmakta. #koronawirus #COVID_19 #COVID19 #Korona #coronavirus #pazartesi” şeklinde yaptığı bir paylaşımda 65 yaş ve üzeri yaş grubunun sosyal medya ve paylaşım sitesi olarak Facebook’u, 65 yaşın altındakilerin ise Twitter’ı kullandıkları belirtilmiştir. Dolayısıyla Facebook yaşlılarla, Twitter ise gençler ve orta yaş grubu ile özdeşleştirilerek yaşlılar sibermekansal açıdan da ayrıma tabi tutulmuştur. Yapılan bir çalışmada da yaşlıların Facebook’u aktif olarak kullandıkları, böylelikle torunlarının resimlerini gördükleri, iletişim kurabildikleri ve sosyal izolasyondan kurtulduklarını dolayısıyla sosyalleşebildikleri (Ekici ve Gümüş, 2016: 29) görülmüştür. Dolayısıyla Facebook, yaşlıların sosyalleştiği bir platform olarak düşünülmüştür.

Yaşlı Bireylere Yönelik ‘Alay Etme, Küçümseme ve Aşağılama’ Söylemleri

Toplumda yaşlılığa yönelik kalıpyargılar nedeniyle yaşlı bireyler, olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmaktadırlar. Gerek günlük yaşamda, gerek iş yaşamında gerekse de medyada yaşlılara yönelik ayrımcı söylemler bulunmaktadır (Müftüler, 2018: 205). Dolayısıyla bu gibi söylemler toplumda yaşlı bireylere yönelik kalıp yargıların oluşmasında ve bu doğrultuda ayrımcı davranışların sergilenmesinde etkili olmaktadır. Konu bağlamında ele alındığında burada medyayı da yaşlılığın kitlelere olumsuz bir şekilde sunulduğu bir yer olarak görmek mümkündür. Çünkü medya, yaşlı ayrımcılığı ile ilgili kalıp yargıları, dil ve mizah yoluyla ya da görsellerle kitlelere sunarak, yaşlı bireyler hakkında olumsuz algı oluşturulmasına aracılık etmekte ve insanların zihinlerinde kalıp yargıların güçlenmesine neden olmaktadır. Medyada insanların gördükleri, işittikleri ya da okudukları şeyler kitlelerin toplumsal gerçeklik algısının oluşmasına etki etmektedir (Demir, 2017: 60-61). Bunun en açık örneğini de COVID-19 salgın döneminde yaşamış bulunmaktayız. Nitekim medyada çıkan haber, paylaşım ya da görüntülerde bu dönemde alınan önlemler ve yapılan düzenlemelerden dolayı yaşlılar sorumlu tutulmuştur. Bu yüzden de yaşlı bireyler alay edilme, küçümseme ya da aşağılanma gibi söylemlerle psikolojik şiddete maruz kalmışlardır.

COVID-19 salgın döneminde sokağa çıkma yasağı olmasıyla birlikte yaşlıların güvenlik görevlilerinden uzak durmaları ya da onlara yakalanmama çabaları Twitter’da alay konusu edilmiştir. Örneğin; bir Twitter kullanıcısının “*Yolu niye uzattın dede? Orda Polis var Evlat #20yassokagacikmayasagi #65yasustusokagacikmayasagi*” paylaşımını ve beraberinde başka bir Twitter kullanıcısının “*Hayatımızın Finalinde bi Adrenalinde Mi Yaşamıyoh Evlaadd // #sokagacikmaturkiye #65yasustusokagacikmayasagi #COVIDIOT*” şeklindeki paylaşımı üzerine görevlilerin “*Derdiniz amacınız nee amcaaaaaaooooo!!*” diye yaşlı bireyin peşinden koştukları, yaşlı bireyin ise “*Hayatımızın finalinde bi adrenalinde mi yaşamıyoh evlaad!!*” diyerek onlardan kaçtığı bir karikatür paylaşılmıştır. Dolayısıyla güvenlik görevlilerinin yaşlı bireyi kovaladığı, yaşlı bireyin ise adrenalin yaşamak için onlardan kaçtığı ifade edilmiş olup yaşlılar kaçan, görevliler ise kovalayan olarak tasvir edilmiştir. Burada yaşlıların onlara yönelik ayrımcı bir dil kullanılması, onlarla alay edilmesi, saygı gösterilmemesi gibi olumsuz davranışlarla karşılaştıklarını ve bireysel yaşlı ayrımcılığına uğradıkları (Müftüler, 2018: 186) görülmüştür.

COVID-19 salgın döneminde 65 yaş üstü bireylere yönelik yapılan sokağa çıkma yasağından dolayı bazı yaşlı bireylerin bu yasağa uymayıp sokağa çıkması da Twitter’da yapılan paylaşımlarda alay konusu olmuştur. Burada bir Twitter kullanıcısı “*Sayıp çikalım dedelere #65 #65yas #65yasustusokagacikmayasagi #sokagacikmayasagi #COVID—19 #ohakizimya*” paylaşımını yaparak üzerinde “*Dede Toplama Aracı*” yazan bir araç resmi paylaşmıştır. Bu paylaşım da yaşlıların toplumsal açıdan dışlandığı ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını gösterir nitelikte olup yaşlıların tabiri caizse bir atık gibi sokaktan toplanabileceklerini alaycı, küçümseyici ve aşağılayıcı bir şekilde ifade etmiştir. Başka bir paylaşımda ise “*K9 ekiplerinde 65 yaş üstünü sokaktan toplamak için görevlendirilen köpekler, dedeleri hacı misi kokusu, tespih ve baston seslerinden bulup yakalıyor #65yasustusokagacikmayasagi*” denilerek polislerin, polis köpekleriyle bekledikleri bir fotoğraf paylaşılmıştır. Bu paylaşımda, köpeklerin yaşlıları kokularından bulacağı

belirtilmiştir. Yapılan bir çalışmada (Kalaycıoğlu, Tol, Küçükural ve Cengiz, 2003: 54) da yaşlı bireyler “*Elinde bastonu olan, kendine bakmayan, eğik, bükük duran, buruşmuş*” gibi söylemlerle betimlenmiş ve hacı kokusu, tesbih ve bastonla özdeşleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışma kapsamında değerlendirildiğinde yapılan Twitter paylaşımlarında COVID-19 salgın döneminde bir nevi “yaşlı avı”na çıkılmış olduğu mizahi bir dille ancak dışlayıcı bir şekilde ifade edilmiştir.

Yaşlı bireylere yönelik alay etme söylemlerinde aynı zamanda yaş ilerledikçe bireylerin çocuklaşması vurgusu ön plana çıkmış ve bu vurgu yaşlıların parkta oynaması, sallanması vb. şekillerde olmuştur. Yapılan bir çalışmada da yaşlılık, çocukluğa dönüş (Özbolet, 2016: 64) olarak değerlendirilmiştir. Buna göre bir Twitter kullanıcısının “*Şu gençlere biri bidaha ergen derse tokatlicam. Siz ergen görmemişsiniz Polis: Amca yasak var hadi eve.. Dede: Banane banane gitmicem #COVID19 #Corona #karantinada10 #EvdeKal #SokağaÇıkmaYasağıİlanEdilsin #65yasustusokagacikmayasagi #EvdeKalTR*” şeklindeki paylaşımında yaşlı bir bireyin yerde yattığı ve iki polis memurunun bireyi ikaz ettikleri bir fotoğraf paylaşmış olup, yaşlıların sokağa çıkma yasağına uymaması ve hareketleri nedeniyle “ergen” gibi davrandığı belirtilmiştir. Diğer yandan, “*#65yasustusokagacikmayasagi Artık parklarda sallanamayacağını, banklarda oturamayacağını, sokaklarda boş yere dolanamayacağını öğrenen yaşlılar anlık mood*” paylaşımıyla da yaşlılar yine çocuklaştırılarak parklarda salıncakta sallanmalarına ve dışarıda geçirdikleri boş zamanlara vurgu yapılmıştır. Yapılan bir çalışmada da yaşlılara yönelik “*otursunlar evlerinde ille dışarı çıkacaklarsa da parka gitsinler kalabalığa girmesinler*” şeklinde bir yaklaşımın olduğu (Kalaycıoğlu, Tol, Küçükural ve Cengiz, 2003: 56) görülmekte böylelikle de yaşlıların yerinin ev olduğu, dışarı çıkma durumlarında park gibi kalabalık olmayan ortamları tercih etmeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Nitekim burada yaşlı bireylerin sadece yaşından dolayı sosyal alandan dışlandıkları ve toplumsal hayata katılımda zorluklarla karşılaştıkları ifade edilebilir.

Yaşlı Bireylere Yönelik ‘Hakaret, Şikâyet, Tehdit ve Nefret’ Söylemleri

COVID-19 salgın döneminde yaşlıların sokağa çıkmaması yönünde yapılan uyarılara ve getirilen sokağa çıkma yasağına rağmen sokağa çıkma isteğinde olmaları nedeniyle bazı Twitter kullanıcılarının yaşlılara yönelik ötekileştirici ve dışlayıcı söylemlerde bulundukları da görülmüştür. Buna göre; salgın döneminde yaşlılara yönelik hakaret içerikli paylaşımlara bakıldığında “*Çevik, bir takım yaşlı grup ara sokaklara dağılmış durumda müdahale edilmesi bekleniyor. kesin bilgi yayalım #EvdeKal 🏠 #65yas #65yasustusokagacikmayasagi #coronavirusturkey*”, “*En laftan anlamaz yaş grubunda bu 65 yaş üstü birkez daha kanıtlanmış oldu. #65yasustusokagacikmayasagi*”, “*Bütün uyarılara rağmen hala sokakta rahat bir kafayla dolaşan dedelerimiz, 2012 filmindeki kıyameti kahkalarla izleyen deliye benzemiyorlar mı sizcede 😊#evdekaliyorum #vaka1236 #65yasustusokagacikmayasagi*” gibi söylemlerle yaşlıların gruh, laftan anlamaz, deli olarak nitelendirildikleri söylenebilmektedir. Yapılan bir çalışmada da yaşlıların zor, huysuz, öfkeli gibi şekillerde tanımlandığı (Lyons, 2009) tespit edilmiştir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik belirli kalıp yargıların geliştirildiği ve bu kalıp yargıların yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığını içerecek şekilde olumsuz ifadelerden oluştuğu belirtilebilmektedir. Diğer yandan bir Twitter kullanıcısının “*Siz dışarıya çıkmaya devam ettikçe daha çok evde oturmaya devam etmek zorunda kalacağız 2 yaşında ki çocuğumun kabullendiği durumu yaşını başını almış insanlara kabul ettirememek biz ölecez nasılsa herkes ölsün kafası benciller #korona #65yasustusokagacikmayasagi*” şeklindeki paylaşımında yaşlıların bu zamana dek yaşadıklarını, dolayısıyla ölüm korkularının olmadığını ve başkalarını düşünmemeleri nedeniyle bencil olduklarını belirtmiştir. Bu durum yapılan bir çalışmada yaşlılıkta yaşın ilerlemesiyle ölüm korkusunun azaldığı, 70’li yaşlardaki bireylerin 60’lı yaşlardaki bireylere göre daha az ölüm korkusu taşıdıkları (Wink ve Scott, 2005) ve ölümün “*Allah’ın bir emri ve kaçınılmaz son*” olarak görüldüğünü (Kalaycıoğlu, Tol, Küçükural ve Cengiz, 2003: 62) göstermiştir. Dolayısıyla yapılan

paylaşımlarda yaşlılıkta yaş ilerledikçe ölümün normalleştirildiği ve ölümün kaçınılmazlığı kabul edildiği görülmüştür.

Diğer yandan COVID-19 sürecinde Türkiye’de 21 Mart 2020 tarihinde 65 yaş ve üstü ayrıca kronik rahatsızlığı olan bireylere sokağa çıkma yasağı getirilmiştir (65 Yaş Üstüne Sokağa Çıkma Yasağı Başladı, TRT Haber, 21.03.2020). Yaşlılara yönelik sokağa çıkma yasağı uygulamasının gelmesiyle birlikte diğer yaş grupları açısından bu durum şikâyet niteliğine bürünmüştür. Örneğin, “*Hava güneş bugün akşama kadar balkonda bekliyorum kuş gibi yaşlı gördüğüm an 155 i arayıp cadde sokak bilgisi veririm gerisini siz düşünün. #65yas #65yasustusokagacikmayasagi*”, “*Alo 153 Yaşlı İhbar hattı yarın camdayım hadi bakalım yaşlılar #65yasustusokagacikmayasagi*”, “*#COVID19 ve #COVIDIOT lar yüzünden Eşim 7 gündür evde şimdide dışardan ses gelse camdan balkondan bakıyo gezenler 65 üstümü diye kısacası dede avcılığına başladık #EvdeKal #65yasustusokagacikmayasagi*” paylaşımları yaşlılara yönelik 153 ihbar hattı oluşturulduğunu, 155’e de yaşlıların şikâyet edilebileceğini göstermiştir. Yaşlıların şikâyet edilmesi “dede avcılığı” olarak tabir edilmekte olup yaşlılara yönelik yaşa dayalı toplumsal ayrımcılık unsurunun varlığına işaret ederken yaşlılar üzerinde psikolojik bir baskı oluşturulduğunu ve korku yaratıldığını ifade etmiştir. Bu durum yapılan bir çalışmada belirtildiği üzere yaşlıların en çok kendi çevrelerindeki kişilerden; sırasıyla çocukları, akrabaları, arkadaşları, eşleri ve son olarak da tanımadığı kişiler tarafından ayrımcılığa uğradığını (Yıldız, Ömeroğlu ve Terim, 2017) göstermiştir. Yaşlılar gerek tanıdıkları gerek tanımadıkları bireyler tarafından yaşlarına dayalı ayrımcılığa uğramakta ve yapılan ayrımcılık yaşlılar açısından psikolojik şiddet unsurları barındırmıştır. Bunların yanı sıra şikâyet konusunda bazı paylaşımlarda yaşlıların şikâyet edilmesi, onlara yönelik alay konusu haline getirilmiştir. Bir Twitter kullanıcısı, “*EVDE OTUR BAK 153 ARARUM DIŞLARINIDE FIRÇALA #65yasustusokagacikmayasagi*” paylaşımını yaparak bir yaşlı fotoğrafı koymuş, başka bir Twitter kullanıcısı ise “*Gelini markete yolladım. Tutuklayın. Vücudu 70 yaşında bence. #65yasustusokagacikmayasagi*” şeklindeki paylaşımlarla yaşlıların dışarıda olmalarının diğer yaş grupları için şikâyet ve tehdit unsuru olarak kullanılabildiği, bunun yanı sıra yaşlı bireylerin yaşlılık sürecinde geçirdikleri fiziksel değişimden dolayı ayrımcı tutumlarda karşılaştıkları görülmüştür. Bu durum, bedenin aşağılanması anlamında Goffman’ın (1963: 13) “*bedensel iğrenme*” kavramını karşılar nitelikte olmuştur. Böylelikle yaşlıların yaşlarından dolayı toplumsal açıdan bedenlerine yönelik olumsuz söylemlerin olduğu ve bu söylemlerin de aslında kültürel kodlardan kaynaklandığı söylenebilir.

COVID-19 salgın döneminde yaşlı bireylerin dışarıda olması, onlara yönelik dışlayıcı söylemleri de arttırmıştır. “*Ben daha size otobüste dolmuşta yer verir miyim.! Maşallah fıldır fıldır. . . #EvdeKal #COVID_19 #coronavirus #65yasustusokagacikmayasagi*” paylaşımıyla yaşlıların sokağa çıkma yasağına uymamaları ve toplu taşıma araçlarını kullanmaları nedeniyle otobüste yaşlılara yer verilmesi yönündeki görgü kuralına uyulmayacağı belirtilmiştir. Yapılan bir çalışmada da yaşlıların toplu taşıma araçlarını kullanmalarına tahammül edilemediği ve bu durumun nefret boyutuna ulaştığı, yaşlılar tarafından otobüste ücretsiz ulaşımın suistimal edildiği (Kalaycıoğlu vd., 2003: 58-59) görülmüştür. Dolayısıyla yaşlıların toplu taşıma araçlarını kullanmaları, diğer yaş grupları açısından olumsuz değerlendirilmiş olmakla birlikte bu durum tahammülsüzlüğe ve nefret boyutlarına ulaşmış, özellikle de COVID-19 salgın döneminde yaşlıların toplu taşıma araçlarını kullanmalarına karşı çıkmıştır. Toplu taşıma araçlarında yaşlılara yer verilmemesinin yanı sıra, yaşlıların başka şekillerde de tehdit söylemlerine maruz kaldıkları görülmüştür. Buna göre, “*Sokağa çıkan yaşlıların kes bir aylık maaşını bakalım çıkıyomu #evdekaliyorum #EvdeKal #65yasustusokagacikmayasagi*” paylaşımıyla yaşlıların sokağa çıkmalarını önlemek amacıyla aylık kazançlarının verilmemesi gerekliliği ve “*Yollarda radar koymak yerine caddelerde #65yasustusokagacikmayasagi uymayan amcalarımıza teyzelerimize ceza kessinler. Birde kamuflaj yapıyorlar. Zannediyorlar ki, belli olmuyor, belli oluyor amcacım/ teyzecim. @EmniyetGM @KocaeliEmniyeti*” paylaşımıyla da sokağa çıkan yaşlıların yaşlarını

göstermedikleri yönündeki düşüncelerinin yanlış olduğu ve bu şekilde davranan yaşlılara ceza kesilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Böylelikle yaşlılar, otobüste yaşlılara yer verilmemesi, emekli aylıklarının kesilmesi, sokakta görülmeleri halinde cezai işlemlere tabi tutulmaları konularında tehdit içerikli söylemlere maruz kalmışlardır. Bu durumlar, yaşlıların yaşa dayalı ayrımcılığa uğradıklarını ve üzerlerinde psikolojik baskı ve korku oluşturulduğunu göstermiştir. Diğer yandan, bazı paylaşımlarda psikolojik baskı ve korku unsurları varlığını devam ettirirken diğer yaş grupları açısından eğlence haline bürünmüştür. “Bizim mahalledeki 65 yaş üstü dışarı çıkmış polis siren sesini bir açtım nasıl karınca sürüsü gibi kaçıyorlar #65yasustusokagacikmayasagi”, “Arabaya polis sireni takip sokaktaki yaşlıları korkutma fikri çık aklımdan #coronavirüs #COVID19 #EvdeKal 🇹🇷 #65yasustusokagacikmayasagi” şeklindeki paylaşımlar yaşlılara yönelik sokağa çıkma yasağı uygulamasının bazı kesimlerce eğlence konusu haline getirildiği, eğlenmek amacıyla polis siren sesinin açıldığı, yaşlıları korkutma ya da tutuklama isteğinin olduğu belirtilmiştir. Bu şekilde yaşlılar açısından psikolojik baskı ve korku oluşturularak yaşlılar psikolojik açıdan şiddete uğramış ve yaşlarından dolayı ayrımcılığa maruz bırakılmışlardır.

COVID-19 salgın döneminde alınan korunma tedbirleri kapsamında 65 yaş ve üzerinin sokağa çıkması üzerine yapılan bir paylaşımda “birileri şu 65 yaş ve üstüne bu durumun ciddiyetini anlatsın. Bankalarda para çekiyorlar. Canım amcacığım teyzeciğim hasta olunca para geçmiyor! Biliyorsunuz dimi? Bide şöyle bir şey var sizin yüzünüzden ben niye hasta oluyorum #65yasustusokagacikmayasagi #coronaturkiye” denilerek yaşlıların sokakta bulunmalarına sitemde bulunulurken kendilerinin hasta olma riskine karşı yaşlılar suçlanmıştır. Dolayısıyla yapılan paylaşımda da görüldüğü üzere bu durum COVID-19 salgın döneminde yaşlıların dikkatsiz ve özensiz olduklarını, kendilerine dikkat etmediklerini, salgına yönelik bir bilinç kazanmadıklarını, yaşlılar için dışarı çıkılması durumunda salgından etkilenilebilecekleri ve diğer yaş gruplarının da sokağa çıkma yönündeki kısıtlamalardan dolayı yaşlıları suçladıkları ifade edilmiştir. Burada, yaşlılara yaşlarından dolayı yapılan suçlamalar da yaşa dayalı ayrımcılık teşkil ederken psikolojik şiddet bağlamında değerlendirilmekte, yaşlılar üzerinde psikolojik açıdan baskı yaratabilmektedir.

COVID-19 ile birlikte yaşlılara yönelik nefret söyleminin olduğu da görülmüştür. Bu durum bir Twitter kullanıcısının paylaşımında şu şekilde ifade edilmiştir:

“genç nesil corona virüsü

yaşlılardan nefret etmek”

Bu paylaşımda, genç nesil ve coronavirüsün el sıkışarak ya da işbirliği yaparak yaşlı nefretine sebep oldukları belirtilmiştir. Diğer yandan, çalışmada yaşlılara yönelik nefret söyleminin iki şekilde gerçekleştiği ifade edilebilir. Bunlardan birincisi, COVID-19 nedeniyle yaşlıların suçlanması olurken ikincisi, yaşlıların evde kalma uyarılarına dikkat etmemeleri, kendi sağlıklarını tehlikeye atmalarına ilişkindir. Öncelikle yaşlıların suçlanması durumuna bakıldığında, “neyse ki ben gerçekten asosyalim ve evden çalışıyorum. normalde de elimi günde beş yüz kere yıkayıp nemlendirirdim ve yaşlılardan nefret ettiğim için onlardan uzak dururdum. resmen bugünlere hazırlanmışım.”, “Ya ben bu cahil bencil yaşlılardan cidden nefret ediyorum ya. Nasıl bir bencillik lan bu. Sizin yüzünüzden bir yakınma bir b..olursa teker teker dışarda gördüğüm bütün yaşlıları ben gebertirim virüsten çok ben bela olurum ülkede” paylaşımlarıyla da yaşlıların yaşlı olmalarından dolayı yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kaldıkları yaşlılardan tiksiniildiği, uzak durulduğu, yaşlıların eğitimsiz ve bencil kişiler oldukları, virüsü bulaştırdıkları ve virüsün yayılmasına sebep oldukları, bu anlamda “bencil” olarak nitelendirildikleri, virüsü taşıyan ve bulaştıran kişiler olmaları nedeniyle yaşlılara şiddet uygulanabileceği belirtilmiştir.

Yaşlıların salgın nedeniyle evde kalmayıp sokaklarda olmaları böylelikle kendi sağlıklarını tehlikeye atmaları da nefret söylemine neden olmuştur. Yapılan bir paylaşımda “Nefret ediyorum şu yaşlılardan. Bugün parkta maske takıyorum diye söylendi bir tanesi. Ölecekse şu nüfus ölsün.”

denilerek yaşlıların maske takma konusunda özensiz tutumları ya da söylemleri eleştirilerek nefret söyleminde bulunulmuş olup “*Abi zorla yaslılardan nefret edip yasli dusmani olucam valla bak. 1. Derece risk grubundasın ve hala sokakta geziyorsun. Artık sokakta görülen yaslilar toplanip karantina bolgesi oluşturulup oralara toplansın. Bu belki korkutur*” ya da “*#65yasustusokagacikmayasagi var diyolar hepsi sokağa çıkmış biz yaşadık bizden sonrası ne b.. yerse yesin demek bu böyle bencil cahil embesil insan müsvetteleri ölsün yaaaaa yeter artık valla yeter sövüon anlamıo yasaklıon anlamıo*” paylaşımlarıyla da yaşlıların sokakta olmalarına yönelik kızgınlık dile getirilmiş, yaşlılara özel bir alan oluşturulup onların orada tutulmaları gerekliliği bile belirtilmiştir. Yaşlıların herkesten uzak bir alanda olmaları, onların sağlığını koruyacak bir etkide olsa da toplumsal açıdan dışlanma ve ayrımcılığın artmasına da sebebiyet olabilmektedir. Diğer yandan, farklı yaş gruplarının nefret söylemlerinin yanı sıra 65 yaş ve üzerindeki yaş grubunun da birbirlerine yönelik nefret söylemlerinde bulunduğu da görülmüştür. “*Dedemle konuştuk bugün telefonda yaşlılardan nefret ediyorum hala dışarıda gezip duruyorlar diyoo*” paylaşımı bu durumu gösterir nitelikte olurken yine yaşlıların dışarda olmaları nefretin temel unsuru olarak belirtilmiştir. Bunlara ek olarak yapılan bir çalışmada, yaşlıların nefret suçlarının mağduru olabilecekleri (Gürler, 2010: 266) ifade edilmiştir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik nefret söylemlerinin, bir suç teşkil edecek şekilde gerçekleştirilebileceği ve yaşlılar üzerinde mağduriyet yaratılabileceği belirtilmiş olsa da tüm bu söylemlerin psikolojik şiddet bağlamında suç olarak değerlendirilebileceği belirtilebilmektedir.

Özetle yapılan Twitter paylaşımlarından hareketle COVID-19 salgın döneminde yaşlılara yönelik nefret söylemleri ve ayrımcı tutumların arttığını söyleyebiliriz. Bu süreç yaşlı bireylere yönelik olumsuz ayrımcı tutumları daha da arttırmış ve bazı paylaşımlarda COVID-19 salgınının sorumlusu yaşlılar olarak görülmüştür. Bu durum da yaşlılara yönelik nefret söylemlerinin artmasına neden olmuştur.

Yaşlı Bireylere Yönelik ‘Yalnızlık’ Söylemleri

Yaşlıların yaşa dayalı ayrımcılığı tecrübe ettikleri konulardan biri, yalnızlıktır. Yapılan bir çalışmada da yalnızlık ve terk edilmişlik duygularının yaşlılar için önemli sorunlar olduğu (Koç, 2002) belirtilmiştir. Bir Twitter kullanıcısının, “*#65yasustusokagacikmayasagi neden dışardaldı, çünkü hepimizden çok onların sohbet etmeye insan görmeye ihtiyaçları var insan yaşlandıkça cocuklaşıyor karanlıktan korkmaya baslıyor başka bir çözüm olmalı*” şeklindeki paylaşımında, yaşlıların yaş ilerledikçe çocuklaştıkları ve yalnız kalmaktan korktukları belirtilmiştir. Çocuklaşma ve yalnız kalma korkusu, yaşlıların başka bireylere ihtiyaçları olduğunu göstermiştir. Başka bireylere duyulan ihtiyaç ise sosyalleşme gerekliliğini doğurmuştur. Bu durum, Maslow’un ihtiyaçlar teorisinde “ait olma ve sevgi” olarak belirtilmiş olup “diğerleri ile ilişki kurmak, kabul edilmek, ait olmak” gereksinimlerini (Cao vd., 2013) yansıtır niteliktedir. Yapılan bir çalışmada, aile yapısının ve beraberinde yaşlıların ev içindeki rollerinin değişmesinin yaşlılar açısından sosyal sorunlara yol açtığı (Vefikuluçay, 2008: 10), başka bir çalışmada ise yaşlı bireylerin yaşam memnuniyetlerini belirten faktörlerin sağlık, yaş, medeni durum, çevreyle kurduğu ilişkiler (Kurt, Beyaztaş ve Erkol, 2010) olduğu belirtilmiştir. Böylelikle yaşlıların yalnızlıkları nedeniyle sosyalleşme istekleri temel ihtiyaçları olarak değerlendirilmiştir. Başka bir paylaşımda ise “*#manisa yasli bir vatandasa bas bas bagirip uzerine yuruyen polis hakkında islem yapilsin #EvdeKalDemekYetmez #65yasustusokagacikmayasagi insanlari caresiz birakarak, bu sekilde rezalet cikararak neyi hedefliyorsunuz??? Yazıklar olsun. Bu polise mi emanet yaslilarimiz!!!*” denilerek yaşlılara yönelik acıma duygusu ön plana çıkarılmıştır. Yaşlılar, yaşlı olmalarından dolayı çaresiz olarak betimlenirken yaşlılara yönelik sert, kaba davranışlara, yaşlıların korkutulmasına ve çaresiz bırakılmalarına karşı çıkmıştır. Yapılan bir çalışmada da yaşlılık, “bağımlılık dönemi” (Çilingiroğlu, 2004) olarak görülmüş olup yaşlıların başkalarına bağımlı ve muhtaç oldukları belirtilirken, başka bir çalışmada yaşlıların bağımlı ve toplumsal açıdan yük olarak görülmesinin yaşlılara yönelik ayrımcılığı arttırdığı ifade edilmiştir (Kurtkapan, 2019: 222). Kısacası, yaşlıların yaşa dayalı ayrımcılık bağlamında yalnızlık duygusuna kapılmaları, onlara

yönelik saygısız hareketlerde ve söylemlerde bulunulması onlar açısından psikolojik şiddet teşkil ederken yaşlıların başkalarına “bağımlı” olmalarına yönelik bir vurgunun yapıldığı da görülmüştür. Bu durum “Kurt kocayınca itlere maskara olurmuş. Elinde kamerayla polisçilik oynayan hırtlara maskara olmamak için hayat boyu güçlü kalmak önemli #vaka1529 #65yasustusokagacikmayasagi” paylaşımında da belirtildiği üzere, yaşlıların yaşlarından dolayı olumsuz söylem ve davranışlara maruz kaldıklarını göstermekte olup yaşlandıkça diğer yaş grupları tarafından dışlandıkları belirtilmektedir. Özmen’in yaptığı bir çalışmada (2013: 111) “Yaş yetmiş, iş bitmiş”, “Kurt kocayınca, köpeğin maskarası olur”, “Artık köşende oturma zamanı” gibi sözlerle yaşlılara yönelik ayrımcılığın önünün açıldığı ifade edilmiştir. Bu durum, yaşa dayalı ayrımcılığa yönelik toplumsal söylemlerin de önemini göstermiştir.

Yaşlı Bireylere Yönelik ‘Fiziksel Şiddet’ Söylemleri

Çalışmada, Twitter’da yaşlılara yönelik yaşa dayalı ayrımcılık konusunda fiziksel şiddete ilişkin söylemlerin de yer aldığı görülmüştür. Buna göre, çalışma bulgularına fiziksel şiddet unsurları açısından yaklaşıldığında öncelikle yaşlıların sokakta olmalarına tepki amaçlı üzerlerine su atılması gibi yapılan eylemlere yönelik olarak bir Twitter kullanıcısının, “Kesinlikle denemeliyiz hatta materyalleri değişebilir #EvdeKal🏠#65yas#65yasustusokagacikmayasagi” şeklinde bir paylaşımında bulunarak gerçekleştirilen davranışa destek vermesi, farklı türlerde de bu durumun gerçekleştirilebileceğini ve şiddet eylemlerinde bulunulabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan, “Laftan anlamayanın hakkı kötüdür, üzgünüm. Ama çok komik,sinirlerim bozuldu 😊😊😊#evdekaliyorum #COVIDIOT #65yasustusokagacikmayasagi #EvdeKalUElkeniKoru”, “Bakalım 65 yaş üstür bir büyüğümüz hangi ilimizde dayak yiyecek.. #65yasustusokagacikmayasagi”, “Bu #65yas üzeri için -Evde kal diyosun -Öleceksin diyosun -Bankları kaldırıyor -Sokağa çıkma yasağı ilan ediliyor dinlemiyor İlla g... şaplak atarak şiddet mi uygulayalım #evdekaliyorum #EvdeKal🏠 #65yas #65yasustusokagacikmayasagi #StayAtHome🏠 #coronavirus #947vaka” şeklinde paylaşımlar yapılarak yaşlıların sokakta olmamaları gerekliliği fiziksel şiddet unsurlarıyla belirtilmektedir. Bu durum ise “yaşlılara yönelik şiddet” konusunu beraberinde getirerek şiddeti meşrulaştırmıştır.

İçerisinde hem hakaret hem de fiziksel şiddet unsurlarının olduğu paylaşımlara bakıldığında ise “Mal mal. Süzme mal işte. Dışarı çıkmıcaksın kardeşim. Sokağın başındayım, evimin önündeyim yok. ÇIK-MA-YA-CAK-SIN. Dua et o @jandarma cop u g.... sokmadı. #SokagaCikmaYasagi #65yasustusokagacikmayasagi #vaka23934” ve “Amerika da özgürlük var burası amerika olsaydı polis silahını ceker yere yatırır ters kelepce yapardı biz hala gelişemedik #evdekal🏠 #65yasustusokagacikmayasagi bunu anlamayıp sokaga cikacak kadar mal isen polis napsin cikma kapına polisi gönderiyor devlet sana ekmek alsın diye” paylaşımlarıyla yaşlılara yönelik “mal” şeklinde hakarete bulunularak polislerin kaba kuvvete başvurabilecekleri belirtilmiştir. Dolayısıyla burada yaşlılara yönelik fiziksel şiddet unsurları meşru görülmüş, onların sokağa çıkma kısıtlamalarına uymamaları durumunda kolluk kuvvetlerinin gerekli şiddet unsurlarını sergilemeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum kurallara uyma yolunda kaba kuvvetin bir yaptırım olarak yaşlılar üzerinde zorlayıcı etkisinin olduğunu ve yaşlıların toplumsal açıdan ayrımcılığa maruz kaldıklarını göstermektedir.

Sonuç

Sosyal medya, toplumsal açıdan önemli bir bilgi kaynağı olup çeşitli gündemlerin oluşturulduğu, bunlara ilişkin paylaşımların ve yorumların yapıldığı dijital bir iletişim ağıdır. Bu anlamda, sosyal paylaşım sitesi olan Twitter da çeşitli konularda paylaşımların ve bu paylaşımlara yönelik yorumların yapıldığı bir platformdur. Nitekim son dönemlerde burada yapılan popüler paylaşımlardan biri de, tüm dünya ülkelerini etkisi altına alan ve insandan insana bulaşarak hızlı bir yayılım gösteren yeni tip koronavirüse (COVID-19) yöneliktir. Bu süreçte hastalıkla ilgili alınan

kararlar doğrultusunda insanların gündelik yaşamlarında önemli değişimler meydana gelmiş, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik olmak üzere toplumsal yaşamın her alanında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ancak salgın döneminden toplumdaki her kesimden insan olumsuz etkilense de bu süreci en riskli ve en sıkıntılı yaşayan kesim yaşlı bireyler olmuştur. Buna göre COVID-19 salgınında 65 yaş ve üzeri yaş grubu ile kronik hastalığı olanlar risk grubu olarak tanımlanmış ve bu konuda ülkeler çeşitli politikalar uygulayarak bu risk grubunu korumaya yönelik olarak onların zorunlu ya da gönüllü olarak evde kalmaları ve sokağa çıkmamaları sağlanmıştır. Diğer yandan bu süreçte alınan kararların da etkisiyle, zaten toplumda yaşlı bireylere yönelik var olan yaşa dayalı olumsuz ayrımcılık davranışları daha da katlanarak artmış ve yapılan kısıtlamaların ya da yasakların sorumlusu yaşlı bireyler olarak görülmüştür.

Yaşlı bireylere yönelik ayrımcılığı konumuz bağlamında ele aldığımızda sosyal paylaşım sitesi olan Twitter’da özellikle COVID-19 sürecinden kaynaklı 65 yaş ve üzeri yaş grubuna yönelik ayrımcı tutumları içeren olumsuz paylaşımlar yapılmış ve yaşa dayalı ayrımcılığa yönelik vurgular ön plana çıkmıştır. Buna göre çalışmada Twitter’da COVID-19 sürecinde 65 yaş ve üzerine yönelik yaşa dayalı ayrımcılık içerikli paylaşımlar ele alınarak, Twitter’dan elde edilen bulgular içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda yaşlı ayrımcılığına yönelik belirlenen temalar çerçevesinde yapılan paylaşımlar yorumlanmıştır. Bu temalar ekseninde öncelikle yaşlıların “dede ve nine” şeklinde tanımlandıkları görülmüştür. Yapılan paylaşımlarda 65 yaş ve üstü yaş grubunu tanımlamak üzere yaşlı birey kavramını kullanmak yerine onların yaşlılığına vurgu “dede” ve “nine” kavramsallaştırmaları üzerinden yapılmış ve bu paylaşımlarda “dede” tanımlaması daha çok kullanılmıştır. Bu durum COVID-19 salgın döneminde risk grubu olarak tanımlanan ve buna ilişkin yapılan sokağa çıkma yasağına rağmen medyada çıkan haber, görüntü ve paylaşımlarda yaşlı erkek bireylerin yaşlı kadın bireylere göre kamusal alanda daha fazla görülmeleri, onların daha fazla tepkiyle karşılaşmalarına neden olmuştur. Diğer yandan, Twitter paylaşımlarında hakim olan bir durum da COVID-19 salgını nedeniyle sokağa çıkma kısıtlaması ve yasaklarının nedeni olarak yaşlıların görülmüş olmasından ve hedef tahtası olarak seçilmiş olmalarından kaynaklanmıştır. Bundan dolayı da yaşlı bireyler her türlü psikolojik şiddet içeren paylaşımlara maruz kalmışlardır. Ayrıca yapılan paylaşımlar çerçevesinde yaşlılarla alay edildiği, küçümsendiği, aşağılandığı, hakaret edildiği, şikâyet edildiği, nefret ve tehdit söylemlerine maruz kaldıkları söylenebilir. Nitekim tüm bunlar, yaşlı bireylere yönelik yaşa dayalı ayrımcılık çerçevesinde psikolojik şiddet uygulandığını, yaşlılar üzerinde psikolojik baskı ve korku yaratıldığını göstermiştir. Belirtilen psikolojik şiddet unsurlarının yanı sıra, yapılan paylaşımlarda fiziksel şiddet unsurlarına da yer verilmiştir. Böylelikle yaşlıların sokağa çıkma kısıtlamaları ve yasaklarına uyma zorunlulukları, yapılan paylaşımlarda bireylerin yaşlı bireylere fiziksel şiddet uygulama arzularının ya da uygulanması yönündeki düşüncelerini paylaşımlarına sebep olurken yaşlı bireylerin toplumsal açıdan ötekileştirildiklerini, özellikle de pandemi gibi olağan üstü bir dönemde toplumsal alandan dışlandıklarını gözler önüne sermektedir.

Kısacası, yaşlı bireylere yönelik ‘kırılgan, sağlıklı, düşkün, muhtaç’ gibi toplumda var olan olumsuz kalıp yargılar bu süreçle birlikte daha da artmış bulunmaktadır. Bu durum COVID-19 salgın döneminde yaşlı ayrımcılığına yönelik negatif tutum ve davranışların arttığı Twitter’da yapılan tutum, söylem ve betimlemeler içeren paylaşımlarla da görülmüştür. Dolayısıyla bunun önüne geçilebilmesi için de toplumda salgın sürecinin sorumlusunun yaşlı bireylerin olmadığı hem görsel medya hem de sosyal medya aracılığıyla topluma aktarılmalıdır. Sadece kronolojik yaşa dayalı olarak yapılan düzenlemelerin sorumlusu olarak yaşlı bireyler görülmemelidir.

Kaynakça

- AA. (24.03.2020). *Halk otobüsüne alınmayan yaşlıyı aşağıladığı iddia edilen 2 kişi yakalandı.* <https://www.milliyet.com.tr/gundem/halk-otobusune-alinmayan-yasliyi-asagiladigi-iddia-edilen-2-kisi-yakalandi-6173021>

- Bell, P. (2001). Content analysis of visual images. *Handbook of Visual Analysis*. (Ed.) T. Leeuwen & C. Jewitt, Sage. 22-45.
- Boissonnault, P. (2008). Look out! Here come the boomers: Ageism and the apocalyptic demographic. *Transformative Dialogues: Teaching & Learning Journal*, 1(3), 1-9.
- Cao, H., Jiang, J., Oh, L. B., Li, H., Liao, X., & Chen, Z. (2013). A Maslow's hierarchy of needs analysis of social networking services continuance. *Journal of Service Management*, 24(2), 170-190.
- Çayır K. (2012). Yaşlılık/yaşa dayalı ayrımcılık. Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. (Der.) Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 163-174.
- Çelebi, N. (1993). *Bağımsız işyeri sahibi kadınların aile ve ilişkileri*. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Çilingiroğlu, N. D. (2004). Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(4), 225-230.
- Demez, G. (2012). Gençlik ideali: Anti-aging uygulamaları ve değişen yaşlılık algılarının medyada temsili. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 94-120.
- Demir, I. (2017). Mizah dergilerinde yaş ayrımcılığının yeniden üretimi. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1, 57-75. <https://doi.org/10.24876/senex.2017.4>
- Ekici, S. K. & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta teknolojinin kullanımı, *Ege Tıp Dergisi*, 55, 26-30.
- Erendağ Sümer, F. (2017). Sosyal medya kullanım pratikleri üzerine ampirik bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), 166-181.
- Eyce, B. (2000). Tarihten günümüze Türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 4, 223-244.
- Goffman, E. (1963). *Stigma*. Penguin.
- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye'de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 31-42.
- Günindi Ersöz, A. (2015). Özel alan/kamusal alan dikotomisi: kadınlığın "doğası" ve kamusal alandan dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Gürler, C. (2010). Nefret suçları ve iş hayatı. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 259-274.
- Habertürk. (24.03.2020). *Kendisini polis olarak tanıttı, tehdit etti, paylaştı! Tepki çeken paylaşım için flaş karar!*. <https://www.haberturk.com/son-dakika-haber-kendisini-polis-olarak-tanitti-tehdit-etti-paylasti-haber-2623070>
- İHA. (22.03.2020). *Bankta oturan yaşlılara sulu ikaz*. <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/bankta-oturan-yasli-lara-sulu-ikaz>
- Kalaycı, I. & Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: Modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Kalaycıoğlu, S., Tol, U. U., Küçükural, Ö. & Cengiz, K. (2003). *Yaşlılar ve yaşlı yakınları açısından yaşam biçimi tercihleri*. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları.
- Koç M. (2002). Gelişim psikolojisi açısından yaşlılık döneminde ruhsal gelişim. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 287-304.
- Kurt, G., Beyaztaş, B.Y. & Erkol, Z. (2010). Yaşlıların sorunları ve yaşam memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi/Turkish J For Med*, 24(2), 32-39.

- Kurtkapan, H. (2019). Gençlerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları: Nevşehir örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 220-237.
- Loos, E. & Ivan, L. (2018). Visual ageism in the media. *Contemporary Perspectives on Ageism*. In (pp. 163-176), L. Ayalon, C. Tesch-Römer (Eds.), Springer International.
- Lyons, I. (2009). *Public perceptions of older people and ageing*. National Centre for the Protection of Older People (NCPOP).
- Meral, M. & Diri, B. (2014, April). Sentiment analysis on Twitter. In *2014 22nd Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU) IEEE*, 690-693.
- Müftüler, H. G. (2018). Modern toplumda yaş ve yaşlı ayrımcılığı, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 181-214.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri-nitel ve nicel yaklaşımlar*. 2. Cilt. (Çev.) Sedef Özge. Yayınodası.
- Öğüt, S. (2011). Modernite, iktidar beden üzerine, Söyleşi: M. İnanc Özekmekçi, *Hayatsağlık*, (4), 66-75.
- Özbay, F. (1984). Kırsal kesimde toplumsal ve ekonomik yapı değişmelerinin aile işlevlerine yansımaları. *Türkiye'deki Ailenin Değişimi*. (Der.) N. Erder. Türk Sosyal Bilimler Derneği. 35-69.
- Özbolat, A. (2016). Beşikten mezara: Yaşlılığın sosyolojisi ve din Adana örneği, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 53-76.
- Özmen, Ş. Y. (2013). Türk kültüründe yaşlının yeri ve medyayla yaşlılığın değişen konumu, *Millî Folklor*, (100), 110-119.
- Previtali, F., Allen L. D. & Varlamova, M. (2020): Not only virus spread: The diffusion of ageism during the outbreak of COVID-19, *Journal of Aging & Social Policy*, 1-9.
- Rahman, A. & Jahan, Y. (2020). Defining a 'risk group' and ageism in the era of COVID-19. *Journal of Loss and Trauma*, 1-5. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1757993>
- Rozanova, J. (2010). Discourse of successful aging in The Globe & Mail: Insights from critical gerontology. *Journal of Aging Studies*, 24(4), 213-222. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2010.05.001>
- Santini, Z., Jose, P., Cornwell, E., Koyanagi, A., Nielsen, L., Hinrichsen, C., Meilstrup, C., Madsen, K.R. & Koushede, V. (2020). Social disconnectedness, perceived isolation, and symptoms of depression and anxiety among older Americans (NSHAP): A longitudinal mediation analysis. *Lancet Public Health*, 5(1), e62-e70. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(19\)30230-0](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(19)30230-0)
- Scott, D. M. (2010). *The new rules of marketing and PR: How to use social media, blogs, news releases, online video, and viral marketing to reach buyers directly*. John Wiley & Sons.
- TC. Sağlık Bakanlığı, (2020). *COVID-19 (yeni koronavirüs hastalığı) nedir?*. <https://Covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/Covid-19-yeni-koronavirus-hastaligi-nedir.html>
- Tekedere, H. & Arpacı, F. (2016). Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 377-392.
- TRT Haber. (21.03.2020). *65 yaş üstüne sokağa çıkma yasağı başladı*. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/65-yas-ustune-sokaga-cikma-yasagi-basladi-469012.html>

- Tunçay, G. Y. (2020). Toplumda yaşa bağlı ayrımcılık. *Eurasian Journal Of Health Sciences*, 3(1), 1-5.
- Vefikuluçay, D. (2008). *Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Vural, Z. & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 5(20), 3348-3382.
- Wink, P. & Scott, J. (2005). Does religiousness buffer against the fear of death and dying in late adulthood? Findings from a longitudinal study. *J Gerontol*, 60, 207-214. <https://doi.org/10.1093/geronb/60.4.P207>
- Yıldırım Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası iletişim açısından yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı: İleri yaş grubu üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (44), 19-31.
- Yıldız, R., Ömeroğlu, G. & Terim, N. (2017). Yaşlı penceresinden yaşlı ayrımcılığı: Bursa ve Yalova örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 313-29.